

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
pirha.fi

Valiokunnan lausunto
12.12.2023

Monipalveluvaliokunnan lausunto vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminnan sekä vammaisten henkilöiden sosiaalityön palveluiden verkoston selvityksestä

Monipalveluvaliokunta on käsitellyt Pirkanmaan hyvinvointialueen otsikossa mainittua selvitystä kokouksessaan 12.12.2023. Valiokunta lausuu seuraavasti:

Monipalveluvaliokunta kiittää mahdollisuudesta lausua vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminnan sekä vammaissosiaalityön palveluverkkoselvityksestä. Selvityksen tarkoituksena on muodostaa yhdessä vammaisten henkilöiden asumisen palveluverkkoselvityksen kanssa VAPA2035-phjelma.

Monipalveluvaliokunta piti aiemmassa lausunnossaan vammaisten henkilöiden asumisselvitystä keskeneräisenä. Sama yleisvaikutelma muodostuu myös käsillä olevasta selvityksestä. Toivomme perusteellisempaa valmistelua lopulliselle ohjelmalle. **Erityisen tarkasti tulisi arvioida ja selvittää vammaisten henkilöiden tarpeita sekä myös heidän läheistensä näkemyksiä ohjelman perustaksi.**

Vammaisten henkilöiden sosiaalityön piirissä on noin kaksi prosenttia pirkanmaalaisista. Vammaissosiaalityöhön liittyvät päätökset ovat vammaisille henkilöille erittäin merkityksellisiä. Monipalveluvaliokunta pitää tärkeänä selvityksen linjausta siitä, että vammaissosiaalityöntekijät jalkautuvat vammaisten henkilöiden elämänpiiriin ja toimintaympäristöihin. Näin toimien syntyä parempaa ymmärrystä päätösten perustaksi. Haluamme korostaa vammaissosiaalityöhön kuuluvan yksilöllisen harkinnan tärkeyttä kussakin päätöksessä. Päätöksenteon ja siihen kuuluvan harkintavallan tulee tukea vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta. Vammaisen henkilön osallisuuteen ja oikeudelliseen asemaan liittyy vammaissosiaalityössä jännitteitä. Vammaisilla henkilöillä on usein tiedollista epäsymmetriaa suhteessa henkilökuntaan, millä tarkoitetaan sitä, että viranhaltijoilla ja päätöksentekijöillä on vammaiseen henkilöön verrattuna

enemmän tietoa hallussaan. Hyvinvointialueen taloudellisen tilanteen perusteella ei kannata tehdä lyhytnäköisiä päätöksiä.

Pidämme suurimpana puutteena sitä, että tässä selvityksessä ei arvioida lainkaan päivä- ja työtoiminnan piirissä olevien vammaisten henkilöiden palveluun liittyviä tarpeita eikä toisen asteen koulutuksesta tulevaisuudessa näiden toimintojen piiriin tai työhön siirtyvien vammaisten henkilöiden taitoja ja toimintakykyä tai kokonaisuuteen liittyviä odotuksia.

Päin vastoin selvityksessä korostuvat palveluverkon leikkauksiin ja taloudellisiin säästöihin liittyvät näkökohdat. Tämä näkyy kaikkein selvimmin selvityksen ensimmäisessä diassa, jossa verrataan erittelemättä Pirkanmaan hyvinvointialueen kustannuksia Varsinais-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueiden vastaaviin kustannuksiin. Näin pienen väestöryhmän kohdalla olisi valitustakin näkökulmasta pitänyt hakea eritellympää tietoa. Puhumattakaan ko. toimintoihin osallistuvien vammaisten henkilöiden avun ja tuen tarpeista sekä toimintakyvystä. Valittu näkökulma herättää kysymyksen, eikö ihminen olekaan tärkein Pirkanmaan hyvinvointialueen strategisissa päätöksissä. Toimipisteverkon karsiminen työ- ja asiakasturvallisuuteen vetoamalla tuntuu erikoiselta. Mikä laajemmassa verkossa aiheuttaa vaaraa? Entä kuinka hallitaan isompiin yksiköihin (enemmän väkeä) liittyviä riskejä? Jos suunnitelmilla tavoitellaan rahallisia säästöjä, on syytä olla siinä asiassa rehellinen.

Päivä- ja työtoiminnan selvityksessä olisi ollut erinomainen tilaisuus arvioida ja esittää vammaisten ihmisten työllistymiseen liittyviä mahdollisuuksia. Monilla vammaisilla henkilöillä, myös kehitysvammaisilla ja erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä, on koulutuksen kautta mahdollisuus joko osa- tai kokoaikaiseen työllistymiseen tai vaihtoehtoisesti työelämään osallistumiseen pienemmällä panoksella. Työllistymisen parantuminen antaisi yksilöille merkityksellistä tekemistä ja parantaisi henkilökohtaista taloutta sekä loisi merkityksellisiä sosiaalisia suhteita. Se jättäisi tilaa paremmin myös päivä- ja työtoiminnan kehittämiseen. Hyvinvointialueen tulee itse etsiä aktiivisesti potentiaalisia yrityksiä, jotka voisivat tarjota työntekemisen mahdollisuuksia eri muodoissa.

Kulkemiseen liittyvien muutosten suhteen on muistettava, että muutokset eivät vaikuta ainoastaan asiakkaisiin, vaan myös avustajiin ja työhön ja elämään siellä, missä asiakkaat asuvat. Monien kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden läheisten arki rytmittyy päivä- ja työtoimintaan liittyvien kuljetusten mukaan. He lähtevät työhönsä tai yritystoimintaansa silloin, kun taksi on hakenut perheenjäsenen tai tuonut hänet takaisin kotiin. Vanhemmat ja läheiset kantavat huolta myös pitkistä, päivittäisistä kuljetusmatkoista,

istumisesta takseissa. Kuljetusreitit on yhdistelty säästösyistä ja taksissa istumiseen käytetty aika on pidentynyt. Liikkumisen suhteen huolta herättää myös kyytien saaminen - jo nyt pelkästään Tampereella on ollut todella vaikea saada kyytejä toimimaan.

Eri kunnissa on käytetty henkilökohtaisen budjetoinnin mahdollisuuksia yksilöllisen, vammaisen henkilön tarpeisiin soveltuvan päivätoiminnan järjestämiseen. Monipalveluvaliokunta esittää, että Pirkanmaan hyvinvointialue ottaa VAPA2035-ohjelmassa käyttöön henkilökohtaisen budjetoinnin järjestämisen tapana ja sillä tavalla pyrkii vastaamaan paremmin vammaisten henkilöiden päivätoimintaa koskeviin tarpeisiin sekä luo tilaa oman kiinteissä tiloissa tapahtuvan toiminnan kehittämiseksi. Tästä järjestämisen tavasta on saatu hyviä, myönteisiä kokemuksia.

Päivä- ja työtoiminnan selvityksessä varaudutaan vammaisia henkilöitä koskeviin muutoksiin kuten oli esillä myös vammaisten henkilöiden asumisen palveluverkkoselvityksessä.

Monipalveluvaliokunta edellyttää, että Pirkanmaan hyvinvointialue noudattaa tarkoin YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta ja siihen perustuvia vammaisyleiskomitean suosituksia. Yksilöiden tahtoa on kuunneltava kaikissa tilanteissa eikä esimerkiksi pakkosiirtoihin saa mennä.

Esimerkiksi suunnitelma siitä, että linkitetään digipalveluiden avulla asuminen ja päiväaikainen toiminta toisiinsa, ei ole yksilöllinen tapa toteuttaa palveluita. Tällä tavalla toteutetut palvelut rajoittavat yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Sellainen toiminta ei tue itsenäistä elämää eikä itsemääräämisoikeutta. Fyysiseen työ- tai päivätoimintaan osallistumista ei voi korvata itsenäisellä digiosallistumisella. Jokaisella on oltava oikeus sosiaalisuuteen, yhteyteen, työkavereihin. Digitaalisten palveluiden korostaminen on liittynyt vahvasti kaikkiin palveluverkkoselvityksiin. Monipalveluvaliokunta toteaa, että vammaisten henkilöiden päivä- ja työtoiminnassa digipalvelujen soveltumisen raja tulee nopeasti vastaan.

Tämä suunnitelma maalaa uhkakuvan, että kehitysvammaiset ihmiset eivät pääse kodistaan ulos ollenkaan, vaan asuvat, harrastavat ja työskentelevät samassa tilassa. Onko unohdettu, että päivätoimintaa pitäisi nyt voimassa olevan ja tulevan vammaispalvelulain mukaisesti järjestää henkilökohtaisena ja kodin ulkopuolella?

Monipalveluvaliokunnan puolesta 12.12.2023

Markku Virkamäki, puheenjohtaja

Mauri Jussila, 1. varapuheenjohtaja

Kukka Kunnari, 2. varapuheenjohtaja